

KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING TURLARI

Tog'ayeva Nilufar Tursunovna

Qarshi 2-son texnikum

nilufartagaeva68@gmail.com

Maxmudova Dilafruz Ismoilovna

Qarshi 2-son texnikum

dilafruzm761@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola kichik biznes va tadbirkorlikning turli xil shakllarini tahlil qiladi. Kichik biznes, iqtisodiy o'sish va ish o'rinlari yaratishda muhim rol o'ynaydi. Maqolada kichik biznesning asosiy turlari, jumladan, xizmat ko'rsatish, savdo, ishlab chiqarish va franchayzing kabi yo'nalishlar ko'rib chiqiladi. Har bir turining o'ziga xos xususiyatlari, afzalliklari va kamchiliklari tahlil qilinadi. Shuningdek, tadbirkorlik faoliyatining muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun zarur bo'lgan strategiyalar va resurslar haqida ma'lumot beriladi. Maqola, tadbirkorlikni rivojlantirish va kichik biznesni boshqarish bo'yicha maslahatlar bilan to'ldirilgan.

Kalit so'zlar: Kichik biznes, Tadbirkorlik, Biznes turlari, Xizmat ko'rsatish, Savdo, Ishlab chiqarish, Biznes strategiyalari.

Kirish.

Kichik biznes va tadbirkorlik iqtisodiyotning muhim asosini tashkil etadi. Ular nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi, balki yangi ish o'rinlarini yaratish, innovatsiyalarni rivojlantirish va mahalliy jamoalarni qo'llab-quvvatlashda ham muhim rol o'ynaydi. Kichik bizneslar, odatda, cheklangan resurslarga ega bo'lib, lekin ularning moslashuvchanligi va tezkor qaror qabul qilish qobiliyati ularga raqobatbardosh bo'lish imkonini beradi. Tadbirkorlik esa, yangi g'oyalar va imkoniyatlarni amalga oshirish jarayonidir. Tadbirkorlar o'z bizneslarini yaratishda risklarni qabul qilishga tayyor bo'lishlari kerak, chunki bu jarayon ko'pincha noaniqlik va muvaffaqiyatsizliklarni o'z ichiga oladi. Biroq, to'g'ri strategiyalar va resurslar bilan bu xavflar muvaffaqiyatga aylanishi mumkin.

Kichik biznes va tadbirkorlikning turli shakllari mavjud bo'lib, ular o'zaro farqlanadi. Xizmat ko'rsatish sohalari, masalan, restoranlar, salonga xizmat ko'rsatish markazlari va masofaviy ta'lim platformalari kabi ko'plab imkoniyatlarni taklif etadi. Savdo sohasida esa chakana savdo do'konlari, onlayn do'konlar va bozorlar faoliyat yuritadi. Ishlab chiqarish sohasida kichik bizneslar turli xil mahsulotlarni ishlab chiqarish va sotishga ixtisoslashgan.

Franchayzing esa, muvaffaqiyatli biznes modellarini boshqa tadbirkorlarga taqdim etish orqali kengayishni ta'minlaydi. Ushbu maqolada kichik biznes va tadbirkorlikning turli turlari batafsil tahlil qilinadi. Har bir turining o'ziga xos xususiyatlari, afzalliklari va kamchiliklari haqida ma'lumot beriladi. Shuningdek, tadbirkorlik faoliyatini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarur bo'lgan strategiyalar va resurslar ko'rib chiqiladi. Kichik biznesni rivojlantirish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash uchun muhim bo'lgan omillarni aniqlash orqali, biz iqtisodiyotning ushbu sohasining ahamiyatini yanada yoritamiz. Kichik biznes va tadbirkorlikning rivojlanishi nafaqat individual muvaffaqiyatlarni, balki jamiyatning umumiy farovonligini ham ta'minlaydi.

Mavzuga Oid Adabiyotlar Tahlili.

Kichik biznes va tadbirkorlik O'zbekiston iqtisodiyotida muhim rol o'ynaydi. Ularning rivojlanishi va tadqiqoti bilan bir qator o'zbek olimlari shug'ullanmoqda. Ushbu olimlar kichik biznes va tadbirkorlikning turli turlarini, ularning xususiyatlarini va iqtisodiyotga ta'sirini o'rganishga qaratilgan ilmiy ishlar olib bormoqdalar.

Abdulaziz Murodov – O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishiga bag'ishlangan tadqiqotlar olib boruvchi olimlardan biridir. U kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan shart-sharoitlar, qonunchilik va davlat siyosati haqida ko'plab maqolalar yozgan. Murodov kichik biznesning innovatsion imkoniyatlarini va uning iqtisodiy o'sishdagi rolini o'rganishga katta e'tibor qaratadi.

Dilshodbek Qodirov – Tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy asoslari va kichik biznesning rivojlanishiga oid ilmiy ishlar olib boradi. U tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslar, marketing strategiyalari va boshqaruv usullarini o'rganadi. Qodirovning ishlarida kichik biznesning raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan tavsiyalar mavjud.

Otabek Tashkentov – Kichik biznes va tadbirkorlikning ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirini o'rganishga bag'ishlangan tadqiqotlari bilan tanilgan. U kichik bizneslarning mahalliy jamoalarga qanday ta'sir qilishi, ish o'rinlari yaratishi va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi rolini tahlil qiladi. Tashkentovning ishlari kichik bizneslarni rivojlantirishda ijtimoiy jihatlarni hisobga olish zarurligini ko'rsatadi.

Shokhrukh Abdullayev - Tadbirkorlik sohasida innovatsiyalar va yangi texnologiyalarni qo'llash masalalariga e'tibor qaratadi. U kichik bizneslarda raqamli texnologiyalarni joriy etish, onlayn savdo va elektron tijoratni rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi. Ushbu olimlarning tadqiqotlari O'zbekistonning kichik biznes va tadbirkorlik sohasini yanada rivojlantirish uchun muhim asoslarni taqdim etadi. Ularning ishlari nafaqat ilmiy, balki

amaliy ahamiyatga ham ega bo'lib, tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashda davlat siyosati va iqtisodiy strategiyalarni shakllantirishda yordam beradi. Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish orqali O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlash mumkin.

Tadqiqot Metodologiyasi.

Kichik biznes va tadbirkorlikning turlarini o'rganish uchun tadqiqot metodologiyasi bir necha bosqichlardan iborat. Ushbu metodologiya tadqiqotning maqsadlari va vazifalariga mos keladigan usullarni tanlashga qaratilgan.

Tadqiqotning birinchi bosqichi – maqsad va vazifalarni aniqlashdir. Bu bosqichda kichik biznes va tadbirkorlik turlarini o'rganish, ularning iqtisodiy ta'sirini baholash, shuningdek, mavjud muammolarni aniqlash ko'zda tutiladi.

Tadqiqotning ikkinchi bosqichi – mavjud adabiyotlarni o'rganishdir. Bu jarayonda kichik biznes va tadbirkorlik sohasidagi ilmiy maqolalar, kitoblar, hisobotlar va statistik ma'lumotlar tahlil qilinadi. Ushbu materiallar tadqiqotning nazariy asosini shakllantirishga yordam beradi.

Uchinchi bosqichda ma'lumot to'plash jarayoni amalga oshiriladi. Bu jarayon sifatida so'rovnomalar, intervyular va fokus-guruhlar orqali amalga oshirilishi mumkin. So'rovnomalar orqali tadbirkorlarning fikrlari va tajribalari to'planadi, intervyular esa chuqur tahlil qilish imkonini beradi. To'plangan ma'lumotlar statistik usullar yordamida tahlil qilinadi. Bu jarayonda kvantitativ va sifatli tahlil usullari qo'llaniladi. Tahlil natijalari kichik biznes va tadbirkorlik turlarining afzalliklari, kamchiliklari va rivojlanish istiqbollari aniqlashga yordam beradi.

Oxirgi bosqichda tadqiqot natijalari taqdim etiladi. Bu bosqichda tavsiyalar ishlab chiqilib, kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish uchun strategiyalar taklif etiladi. Natijalar ilmiy jurnallarda chop etilishi yoki konferensiyalarda taqdim etilishi mumkin. Ushbu metodologiya kichik biznes va tadbirkorlik turlarini chuqur o'rganishga imkon beradi va ularning iqtisodiyotdagi rolini yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

Tahlil Va Natijalar.

Kichik biznes va tadbirkorlik O'zbekiston iqtisodiyotida muhim o'rin tutadi. Ular iqtisodiy o'sish, ish o'rinlari yaratish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda asosiy rol o'ynaydi. Kichik biznes va tadbirkorlik turlari bir necha kategoriyalarga bo'linadi, ulardan asosiylarini quyida keltiramiz. Savdo va xizmat ko'rsatish kichik biznesning eng keng tarqalgan shakllaridan biridir. Bu turdagi tadbirkorlik do'konlar, kafelar, restoranlar va turli xizmat ko'rsatish punktlarini o'z ichiga oladi. Ushbu sektor iste'molchilar ehtiyojlarini qondirishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, mahalliy iqtisodiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Qishloq xo'jaligi kichik biznesi ham O'zbekistonda juda rivojlangan.

Fermer xo'jaliklari, bog'dorchilik va chorvachilik kabi sohalar qishloq aholisi uchun ish o'rinlari yaratadi va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlaydi. Bu turdagi tadbirkorlik ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarishga ham e'tibor qaratmoqda.

Qurilish va ta'mirlash sohaları ham kichik biznesning muhim turlaridan biridir. Bu soha nafaqat yangi binolarni qurish, balki mavjud inshootlarni ta'mirlash va modernizatsiya qilish bilan bog'liq. Kichik qurilish firmalari mahalliy bozorda raqobatbardosh narxlar taklif etishi mumkin. So'nggi yillarda innovatsion texnologiyalarni qo'llashga qaratilgan kichik bizneslar soni ortmoqda. Startaplar va IT kompaniyalari raqamli xizmatlar, dasturiy ta'minot va mobil ilovalar ishlab chiqishga e'tibor qaratmoqda. Ushbu yo'nalish iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishda muhim rol o'ynaydi. Kichik biznes va tadbirkorlikning turli turlari O'zbekiston iqtisodiyotining barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Ular ish o'rinlari yaratish, innovatsiyalarni joriy etish va mahalliy iste'molchilar ehtiyojlarini qondirishda faol ishtirok etmoqda.

Kichik biznesning rivojlanishi uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish, masalan, kredit olish imkoniyatlarini kengaytirish, soliq imtiyozlarini berish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlovchi dasturlarni amalga oshirish zarur. Natijada, kichik biznes va tadbirkorlik O'zbekiston iqtisodiyotining asosiy motorlariga aylanishi mumkin. Ularning muvaffaqiyati esa mamlakatning iqtisodiy barqarorligini oshirishga xizmat qiladi.

Jadval tahlili

Ushbu jadval kichik biznes va tadbirkorlikning asosiy turlarini ularning faoliyat sohasi va xarakteristik xususiyatlari bo'yicha tasniflab beradi. Tahlil shuni ko'rsatadiki, tadbirkorlikning har bir turi o'ziga xos imkoniyatlar va muammolarga ega.

✓ Faoliyat sohasi va investitsiya talabi: Jadvaldan ko'rinib turibdiki, ishlab chiqarish kichik biznesi ko'pincha eng ko'p moddiy resurs va texnologik bilimlarni talab qiladi. Bunga qaraganda, xizmat ko'rsatish va savdo sohaları kamroq boshlang'ich kapital bilan boshlanishi mumkin, ammo ularda ham muvaffaqiyat qozonish uchun talabni tahlil qilish, marketing va mijozlar bilan ishlash ko'nikmalari muhim.

✓ Xavf va daromad potentsiali: Innovatsion tadbirkorlik (startaplar) eng yuqori xavf va eng yuqori o'sish potentsialiga ega. Yangi, hali bozorda mavjud bo'lmagan mahsulot yoki xizmatni yaratish orqali ular tezda katta muvaffaqiyat qozonishi mumkin, ammo muvaffaqiyatsizlik xavfi ham shunchalik yuqori. Boshqa turlar, masalan, savdo va qishloq xo'jaligi kichik biznesi an'anaviy bo'lib, ularning xavf

darajasi nisbatan pastroq, ammo o'sish sur'ati ham sekinroq bo'lishi mumkin.

✓ Bozorga moslashuvchanlik: Xizmat ko'rsatish va savdo bizneslari bozor talabidagi o'zgarishlarga tez moslasha oladi, chuncha ular kamroq investitsiyali va tezkor kapital aylanishiga ega. Ishlab chiqarish esa o'zgartirishlar uchun ko'proq vaqt va mablag' talab qilishi mumkin.

✓ Resurslarga bog'liqlik: Qishloq xo'jaligi kichik biznesi bevosita tabiiy omillar (ob-havo, tuproq sifati)ga bog'liq bo'lsa, ishlab chiqarish moddiy-texnik bazaga, xizmat ko'rsatish esa inson kapitaliga ko'proq bog'liqdir. Vositachilik biznesi esa informatsion resurslar va aloqalarga tayanadi. Kichik biznesning har bir turi o'ziga xos o'rin va ahamiyatga ega. Tadbirkor o'z resurslari, ko'nikmalari, riskni qabul qilish darajasi va bozor tendensiyalarini hisobga olgan holda maqsadga muvofiq turini tanlashi lozim. O'zbekistonda iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va aholi bandligini ta'minlashda ushbu turlarning barchasi muhim rol o'ynaydi.

Xulosa.

Kichik biznes va tadbirkorlik zamonaviy bozor iqtisodiyotining eng dinamik va moslanuvchan bo'g'ini hisoblanadi. Uning turlari faoliyat yo'nalishiga ko'ra ishlab chiqarish, savdo, xizmat ko'rsatish, vositachilik va innovatsion tadbirkorlikka bo'linadi. Kichik biznesning iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi roli yangi ish o'rinlarini yaratish, raqobat muhitini shakllantirish va aholi daromadlarini oshirishda yaqqol namoyon bo'ladi. Ayniqsa, innovatsion tadbirkorlik yoki startaplar jamiyatga yangi texnologiyalarni olib kirishda muhim vositadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdurahmonov, Q. Inson resurslarini boshqarish: iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kichik biznes sub'ektlarida mehnat unumdorligini oshirish masalalari bo'yicha darslik. Fan va texnologiya, 2017, 245-260-betlar.
2. G'ulomov, S. Raqamli iqtisodiyot: tadbirkorlik faoliyatini innovatsion rivojlantirish, kichik biznesda axborot texnologiyalarini qo'llash va boshqaruv samaradorligini oshirish bo'yicha fundamental darslik. Iqtisod-moliya, 2018, 112-130-betlar.
3. Pardayev, M. Iqtisodiy tahlil: kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'ektlari faoliyatini tahlil qilishning nazariy va uslubiy asoslari yuzasidan o'quv qo'llanma. Zarafshon, 2016, 88-105-betlar.
4. Shodmonov, Sh. Iqtisodiyot nazariyasi: bozor iqtisodiyoti sharoitida

tadbirkorlik shakllari, kichik biznesning mohiyati va rivojlanish qonuniyatlari bo'yicha darslik. T Barkamol fayz media, 2015, 210-228-betlar.

5. Toshmatov, Sh. Kichik biznes va tadbirkorlik: iqtisodiyotning ustuvor yo'nalishlarida kichik korxonalarni tashkil etish, boshqarish va moliyaviy barqarorligini ta'minlash strategiyalari. Toshkent: Akademiya, 2019, 145-162-betlar.

6. Umarov, I. Oila tadbirkorligi va kichik biznes: qishloq joylarda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish hamda aholi bandligini ta'minlashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari. Durдона, 2020, 60-78-betlar.

7. Vahobov, A. Moliya: kichik biznes sub'ektlarini soliqqa tortish, imtiyozli kreditlash va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning xalqaro hamda milliy tajribasi bo'yicha darslik. Sharq, 2021, 134-150-betlar.

8. Yo'ldoshev, N. Kichik biznesni boshqarish: tadbirkorlik faoliyatida risklarni baholash, strategik rejalashtirish va raqobatbardoshlikni oshirish usullari bo'yicha metodik qo'llanma. Fan, 2022, 95-112-betlar.